

ТРЕНДОВИ У ОСИГУРАЊУ У СРБИЈИ ОД 2005. ДО 2015. ГОДИНЕ

Татјана Пиљан, Иван Пиљан* и Душан Цогољевић**
Висока школа за пословну економију и предузетништво, Београд

Тржиште осигурања знатно утиче на развој економије сваке земље и важан је чинилац стабилности финансијског сектора. Тржиште осигурања у Србији је неразвијено и, по степену развијености, налази се знатно испод просека земаља чланица Европске уније. У прилог томе говоре показатељи развијености тржишта осигурања – однос укупне премије и бруто домаћег производа и укупна премија по становнику. Тржиште осигурања у Србији спада у групу тржишта у развоју са значајним потенцијалима, пре свега у сегменту животног осигурања. Брзина раста тржишта животног осигурања у Србији била је различита и показивала је подложност спољним и унутрашњим утицајима различитих фактора. На основу Закона о осигурању и Закона о допунама Закона о Народној банци Србије из 2004. године, надзор над обављањем делатности осигурања поверен је Народној банци Србије. Она је 2004. године дефинисала и обелоданила свој стратешки циљ у области осигурања – креирање и одржавање сигурног и стабилног сектора осигурања и обезбеђење поверења јавности у сектору осигурања, а ради заштите интереса осигураника и трећих лица.

У складу са законским овлашћењима, Народна банка Србије доноси акта прописана законом, врши надзор над обављањем делатности осигурања, издаје и одузима дозволе за обављање послова осигурања, реосигурања, посредовања и заступања у осигурању и послова непосредно повезаних са пословима осигурања, даје сагласности на акта, даје и одузима сагласност за именовање чланова управног и надзорног одбора, даје и одузима сагласност за стицање квалификованог учешћа у друштву, обрађује статистичке и друге податке, води регистре података у складу са Законом, разматра приговоре осигураника и трећих лица на рад друштава за осигурање, укључујући и обављање послова медијације.

Кључне речи: *тржиште осигурања, надзор над обављањем делатности осигурања, друштва за осигурање*

* Доц. др Иван Пиљан је наставник у Високој школи за пословну економију и предузетништво. ivan.piljan@vspep.edu.rs

** Др Душан Цогољевић је наставник у Високој школи за пословну економију и предузетништво.

Увод

Од преузимања улоге надзора Народне банке Србије над пословањем осигуравајућих друштава у Србији до данас, тржиште осигурања показује континуални раст и полако се враћа поверење у институцију осигурања. Како би проценили развијеност тржишта осигурања потребно је анализирати комплетно пословање осигуравајућих друштава у Србији за протекли период као што су остварене билансне суме, учешће у укупној премији осигурања, однос животног неживотног осигурања, ко су учесници на тржишту осигурања, структуру осигурања и остале параметре који су потребни за оцену развијености тржишта осигурања, као и акције и поступке Народне банке Србије које је предузела како би унапредила тржиште осигурања.

По преузимању надзора над сектором осигурања затечено стање карактерисало је одсуство добре праксе у пословању, одсуство адекватног управљања, одсуство сигурности улагања средстава осигурања ради измиривања преузетих обавеза према осигураницима и трећим лицима, одсуство транспарентности рада, одсуство редовног извештавања, некомплетност пословних књига, па тиме и непоузданост исказаних података, преливање средстава осигурања у повезана предузећа, неуредно измиривање обавеза према осигураницима и трећим лицима, дупло издавање полиса, погрешно постављени циљеви пословања друштава за осигурање – уместо заштите интереса осигураника и корисника осигурања, очигледно је да је циљ био заштита интереса власника, одсуство поверења јавности у сектор осигурања, висок степен незаконитости у пословању, значајан број правних лица која послују у сектору осигурања без дозволе за рад, недовољна или неадекватна активност удружења, одсуство добре праксе ревизора и актуара. Један број друштава за осигурање није био у могућности да измирује своје обавезе према осигураницима и корисницима осигурања, а када су то и чинила, финансирала су их из текућих прилива, што значи да су премије наплаћене за нове полисе, уместо њиховог сигурног улагања, служиле за измиривање обавеза по раније издатим полисима, чиме је створен пирамидални систем осигурања, који је допринео потпуном губљењу поверења јавности у овај сектор.

Да би остварила постављени циљ у наведеним околностима, Народна банка Србије је своје активности усмерила у више праваца истовремено:

- На стабилизацију сектора,
- На враћање поверења јавности у сектор осигурања,
- На креирање основе за развој сектора,
- На стварање и развој функције супер визије и
- На континуираној едукацији запослених.

Нови Закон о осигурању је јасно прописао правне регулативе које су допринеле враћању поверења грађана у сектор осигурања, које годинама пре тога није постојало због економских и политичких нестабилности у земљи. Најзначајнију промену у домену регулације солвентности у области осигурања на нивоу Европске Уније представља директива Solvency II. Кључни захтев који директива Solvency II намеће осигуравајућим компанијама је управљање ризицима и алокација адекватне величине капитала за покриће тих ризика, при чему се по први пут у капиталне захтеве (поред кредитног, тржишног и ризика осигурања) укључује оперативни ризик.

Учесници на тржишту осигурања Србије

У табели 1 приказани су учесници на тржишту осигурања у Србији од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005,..., 2015)

Табела 1 – Учесници на тржишту осигурања у Србији

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DO život	1	2	4	6	7	7	7	7	7	6	5
DO neživot	7	6	8	9	9	9	11	11	11	9	9
DO život + neživot	8	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6
DO reosiguranje	2	2	2	3	4	4	4	4	4	4	4
DO reos. + Osig.	1										
DO ukupno	19	17	20	24	26	26	28	28	28	25	24
Većin. Str. VI.	5	8	13	17	19	19	21	21	21	19	18
DO домаћа	4	9	7	7	7	7	7	7	7	6	6
Banke			5	11	15	16	19	19	19	19	20
Pravna lica	40	44	59	65	69	77	79	84	87	95	95
Fiz. Lica preduz.	35	87	123	122	122	117	109	105	112	111	113
Fiz. Lica zastup. posred.	2. 578	3. 982	5. 002	8. 190	10. 124	11. 418	13. 363	14. 123	14. 457	15. 287	15. 545
Turist. Agenc.	1	1	1	1							
Broj zaposl. U OD u hilj.	7,3	7,88	9,7	11,71	11,14	11,14	11,29	na	na	na	15,55

При преузимању функције надзора над друштвима за осигурање Народна банка Србује је затекла тржиште осигурања на изузетно ниском нивоу развоја.

Број друштава за осигурање у 2005. години смањен је за 50% (са 40 на 19), четири друштва су покренула поступак добровољне ликвидације, извршено је једно припајање, тако да је са 31.12.2005. године на тржишту пословало 19 друштава за осигурање, од којих се 16 друштава искључиво пословима осигурања, 2 друштва само пословима реосигурања, док се 1 друштво бави пословима осигурања и реосигурања. Од друштава која се баве пословима осигурања искључиво животним осигурањем бави се само 1 друштво, искључиво неживотним осигурањем 7 друштава, а и животним и неживотним осигурањем 8 друштава. (НБС, 2006, стр. 4)

Посматрано према власничкој структури капитала од 19 друштава за осигурање у 2005. години 5 је у већинском страном власништву, 14 друштава је у домаћем, од којих су 2 друштва у државно-друштвеној својини, а 12 друштава су у приватној својини.

У овом периоду карактеристично је да друштва у већинском страном власништву исказују мало учешће на тржишту од свега 12%, као и да она чине чак 71% тржишта животног осигурања. Два највећа друштва учествују са 70% у неживотним осигурањима.

У 2005. години број осталих учесника на тржишту осигурања – посредника и заступника, смањен је такође за око 50% (са 149 на 75), с тим што је од раније постојећих око 90% (133) остало без дозволе за рад, а у међувремену је 59 правних лица и предузетника добило дозволе за рад, тако да у продајној мрежи, поред друштава за осигурање, учествује 40 правних лица, 35 физичких лица – предузетника, једна туристичка агенција, као и 2.578 физичких лица која су добила овлашћење за заступање односно посредовање у осигурању. Наведеним активностима значајно је побољшан квалитет продајне мреже, који ће додатно бити унапређен омогућавањем банкама да врше продају полиса осигурања.

На основу свих показатеља може се закључити да је стабилизација тржишта осигурања, као стратешки циљ Народне банке Србије, постигнута након 3,5 године, кроз стварање услова за пословање, што је привукло стратешке партнере друштва у већинском страном власништву. Приватизацијом једног од два највећа учесника на тржишту, друштва за осигурање у страном власништву су повећала своје, и раније забележено, преовлађујуће учешће у премији животних осигурања (са 68,7% у 2004. години на 92,6% у 2007. години), а такође су преузела и претежно учешће у премији неживотних осигурања – 59,1%, укупној имовини – 58,6% и броју запослених – 70%.

Успешним процесом приватизације у протеклом периоду, као и уласком на тржиште иностраних компанија добијањем *grinfield* лиценци, друштва за осигурање у страном власништву повећавају и раније забележено преовлађујуће учешће у премији неживотних осигурања са 59,1% у 2007. години на 61% у 2008. години, укупној имовини са 58,6% на 61,2%, задржавајући при том учешће у премији животних осигурања на истом нивоу од 92,6%, као и учешће у броју запослених од 70%.

У продајној мрежи, у протеклом период, повећан је број банка које се баве пословима осигурања, правних лица, заступника и посредника, тако да имамо 20 банака које су добиле дозволу за обављање послова заступања, 95 правних лица, 113 физичка лица – предузетника, док је сертификат за заступање односно посредовање добило 15.545 физичких лица.

Остварене премије на тржишту осигурања Србије

У табели 2 приказане су бруто премије осигурања у Србији од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 2 – Бруто премија осигурања у Србији

Godina	Mlrd din	Mil €	Mil \$	Meso u svetu	Rast bruto pr. god.
2005	34,7	406	480	67	38,20%
2006	38,3	485	639	62	10,40%
2007	44,8	565	833	67	17,00%
2008	52,2	589	830	62	16,50%
2009	53,5	558	802	66	2,50%
2010	56,5	535	713	70	5,60%
2011	57,3	548	709	68	1,40%
2012	61,5	540	713	78	7,30%
2013	64,0	559	770	65	4,10%
2014	69,4	574	698	66	8,40%
2015	80,9	665	727	86	16,60%

У протеклом периоду смо имали континуирани раст бруто премија осигурања у Србији. По успостављању реда на тржишту осигурања Србије имали смо значајан пораст бруто премије у 2005. години у односу на 2004. годину, чак за 38,2%. Светска економска криза је имала утицаја и на развој тржишта осигурања у Србији, тако да смо имали стагнацију раста, али задњих година стање се поправља тако да можемо очекивати раст тржишта осигурања. Иако је тржиште осигурања у протеклом периоду имало раст, оно је по оствареним премијама значајно испод просека земаља света и Европе, па и земаља у региону.

У табели 3 приказано је учешће страних и домаћих осигуравајућих друштава у укупној билансној суми осигурања у Србији од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 3 – Учешће страних и домаћих осигуравајућих друштава у укупној билансној суми (у %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Strane	12,2	14,7	22,7	28,0	29,1	49,8	52,1	56,1	55,2		
Domaće	87,8	85,3	77,3	72,0	70,9	50,2	47,9	43,9	44,8		

Почетком 2005. године било доминантно учешће у укупној суми домаћих осигуравајућих друштава. Увођењем реда на тржишту осигурања Србије и отварањем тржишта за страна осигуравајуће друштва, повећава се њихово учешће и полако они преузимају примат. У 2013. години њихово учешће је 55,2%. У протеклом периоду смо имали да су највећа три осигуравајућа друштва (DDOR, DUNAV i DELTA-GENERALI), у већинском домаћем власништву учествовала преко 67% у укупној премији осигурања. Током овог периода њихова доминација пада, а и мења се власничка структура.

Анализом пословања осигуравајућих друштава у претходном периоду можемо закључити да имамо континуирани раст пословања и све веће учешће страних осигуравајућих друштава, што је условило да се на тржишту осигурања Србије појавили нови производи и нове осигуравајуће компаније.

У табели 4 приказани су трендови на тржишту осигурања Србије од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 4 – Трендови на тржишту осигурања Србије 2005. до 2015.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Premija ŽO mlrd rsd	3,3	4,0	4,9	6,3	7,9	9,3	10,0	11,9	14,1	16,0	19,3
Učešće ŽO u ukup. premiji	9,5	10,6	11,0	12,2	14,7	16,5	17,4	19,3	22	23,1	23,9
NŽO mlrd rsd	31,4	34,3	39,8	45,8	45,7	47,2	47,3	49,6	49,9	53,4	61,6
Premija po glavi st. u €	55	65	77	80	76	73	76	79	78	80	93
Premija ŽO po glavi st. u €	5	7	8	10	11	12	13	15	17	18	22
Učešće premiје u BDP u %	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	2,0

На основу података можемо закључити да је тржиште осигурања имало континуирани раст у протеклом периоду, али не треба занемарити чињеницу да смо по оствареним премијама ипак на дну лествице и у Европи и у свету. Похвално је и то да се повећава учешће животног осигурања у укупној премији. По учешћу у БДП-у налазимо се испод просека земаља централне Европе који износи од 2,5 до 3%, код нас је још испод 2%, што представља слаб резултат.

У табели 5 приказана је укупна премија по врсти осигурања у Србији од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 5 – Укупна премија према врстама осигурања 2005. до 2015. (у %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Auto od- govornost	30,7	32,3	32,1	31,7	34,1	33,3	32,6	31,5	30,6	32,7	35,8
Auto kasko	12,5	12,8	14,7	16,2	14,2	13,5	12,6	11,3	10,0	8,7	7,7
Imovin. Osig.	33	29,5	26,5	24,7	22,6	22,1	22	22,2	21,6	20,4	18,2
Ostala NŽO	14,4	14,8	15,7	15,3	14,5	14,6	15,4	15,8	15,8	15,1	14,3
ŽO	9,5	10,6	11	12,2	14,7	16,5	17,4	19,3	22	23,1	23,9

У структури премија у протеклом периоду доминантну улогу су имала неживотна осигурања, и то ауто одговорност и имовинска осигурања преко 60%. Овај тренд имамо током читавог периода, с тим да задњих пар година имамо значајно повећање учешћа животних осигурања. Тако на крају 2015. године учешће животних осигурања у укупној премији осигурања је 23,9%, што представља значајан успех, али треба напоменути да смо и по овом показатељу знатно испод просека земаља у Европи и свету.

Билансна структура

У табели 6 приказана је структура aktive на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 6 – Структура active на дан 31.12. (у %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nekretnine	36,4	21,6	18,4	22,5	19,6	17	15,9	15,4	14,3	11,4	9,6
Dug. Fin. Pl.	13	21,9	23,4	18,3	21,8	20,8	30,3	35	42,5	32	38,6
Krat. Fin. Pl.	18,1	26,4	28,2	27,2	28,2	34,3	26,2	22,7	18,4	29,5	17,6
Potraživanje	18,1	14,6	13	12	9,7	9,6	11,3	11,9	9,3	7	6,2
Gotovina	7,2	9,6	11,1	11,9	12,5	9	6,2	6,1	6,3	6,4	0
Ostalo	7,2	5,9	6	8,2	8,2	9,3	10,2	8,9	9,3	13,6	28

У структуру active на крају 2015. године имамо да се на сталну имовину односи 48,2% (од чега 38,6% на дугорочне финансијске пласмане, а 9,6% на некретнине), док се 51,8% односи на обртну имовину (од чега на краткорочне финансијске пласмане 17,6%, а на потраживања 6,2%).

У поређењу претходном годином може се закључити да дугорочни финансијски пласмани повећавају претежно учешће, бележењем знатног раста по стопи од 27,8%.

Истовремено, за претходни период уочљив је пад учешћа некретнина у оквиру сталне имовине, као и пад учешћа краткорочних финансијских пласмана и потраживања у оквиру обртне имовине.

У табели 7 приказана је структура пасиве на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 7 – Структура пасиве на дан 31.12. (у %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kapital i rezerve	40,1	37	34,9	29,9	29,4	27,5	26,5	25,3	23,7	21,0	23,4
Matem. rezerva	8,4	9,9	13	16,2	18,8	21,9	24,4	27,9	31,7	34	34
Prenos. premije	23,9	23,9	23	22,5	19,7	17,6	16,4	15,5	15,2	15,4	16
Rezer. štete	16,2	17,1	18,9	20,8	20,9	19,4	17,9	16,8	15,7	17,7	14,2
Ost. Tehn. Rez.	0,7	0,6	1	1,2	1,6	1,8	2,4	2,4	2,5	2,6	2,5
Ostalo	10,7	11,5	9,2	9,4	9,6	11,8	12,4	12	11,2	9,3	9,9

У структури пасиве на крају 2015. године техничке резерве исказују учешће од 66,7%, а капитал и резерве 23,4%. За протекли период карактеристично је да капитал бележи пад, а техничке резерве бележе раст, при чему је најзначајније учешће у овим резервама имала математичка резерва.

Као значајан показатељ резултата предузетих активности на стабилизацији и уређивању тржишта осигурања је и кретање техничких резерви и укупне премије. У протеклом периоду имамо знатно бржи раст техничких резерви од укупне премије, што је у великој мери резултат успостављања критеријума за обрачун техничких резерви, прописаних од НБС, као и стриктних контрола адекватности издвајања техничке резерве, што је условило прихватање праксе осигураваача да реалније процењују ове резерве и тиме у значајној мери штите интересе осигураника и корисника осигурања.

СОЛВЕНТНОСТ

Солвентност друштава за осигурање зависи од довољности техничких резерви за преузете обавезе као и од довољности гарантне резерве као вида заштите осигураника у случају непредвиђених губитака у пословању, односно као амортизера за губитке који нису покривени техничким резервама.

Способност осигуравајућег друштва да апсорбује ризик неадекватног ценовног нивоа премија, непредвидивих штета и неадекватног преноса ризика у саосигурање и реосигурање мери се и односом премије у самопридражају и укупног капитала. За друштва која се баве пословима неживотних осигурања премија у самопридражају представља апроксимацију преузетих ризика и треба да буде довољна за исплату штета и накнада из осигурања. У супротном као гарант покрића се користи укупан капитал, односно његови делови.

У табели 8 дати су показатељи солвентности на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 8 – Показатељ солвентности на дан 31.12 (у %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Marg. Solv. Mlrd din	10	8,7	9,8	12	13,3	14,2	14,8	16,5	16,7	16,7	13,8
Gar. Rez. Mlrd din	17,1	17,9	20,7	21	24,5	26,9	27,8	30	29,1	29,7	31,8
Odnos premije u samopr. NŽO u %	201	178	179	213	195	182	180	185	194	201	189
Odnos uk. Kapitala i ten. Rez. Za ŽO u %	59,4	34,5	33,4	29,6	32,3	29,4	26,3	33	28,5	25,5	28,1

Овај однос је у 2015. години износио 189.2%, док је у 2014. години износио 208,7%. Ова промена је последица раста премије у самопридражају и благог пада капитала друштава за осигурање, уз обезбеђен потребан ниво солвентности код неживотних осигурања.

Из претходне табле видимо да у протеклом периоду стабилизацијом тржишта осигурања маргина солвентности, нарочито у последњим годинама, показује тенденцију раста и на крају 2015. године износи 13,8 млрд динара. Слична је и ситуација са гарантном резервом која је на крају 2015. године износила 31,8 млрд динара. На раст ових параметара утицала је и НБС доношењем прописа о висини и начину формирања поменутих резерви, као и ригорозним контролама за спровођење донетих мера.

Као значајан показатељ пословања осигуравајућих друштава која се претежно баве животним осигурањем је однос укупног капитала и техничких резерви. У протеклом периоду имамо тенденцију смањења поменутог параметра, који резултира значајно повећање математичке резерве.

Вредност наведеног односа у 2015. години указује на постојање „резерве“ од 28,1% за случај неадекватно одмерених преузетих ризика ових друштава (за које у животним осигурањима техничка резерва представља добру апроксимацију).

Квалитет имовине

У циљу стабилизације тржишта осигурања, које је у 2004. години карактерисало одсуство сигурности улагања средстава и не измиривање обавеза према осигураницима од стране једног броја друштава, осим перманентних контрола приступило се успостављању критеријума за улагање средстава осигурања, пре свега техничких резерви и критеријума за процену билансних позиција. Наведене активности су утицале на побољшање квалитета активе осигуравајућих друштава.

Поред способности осигуравајућих друштава да обрачун премија буде на нивоу довољном за накнаду штета, неопходно је обезбедити и њену наплату. У супротном осигуравач се може суочити са проблемом немогућности извршења својих обавеза према осигураницима.

Прописивање правила за процену билансних позиција и контрола исплате штета осигуравајућих друштава које је спровела Народна банка Србије, као и побољшање пословне праксе, узроковали су, у дужем период посматрања, позитивна кретања односа потраживања за премије и укупне уговорене премије.

У табели 9 дати су показатељи квалитета имовине на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 9 – Показатељ квалитета имовине на дан 31.12

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Učešće mat. Ulag. U HV i potraž. u % NŽO	61,5	43	38,6	44,2	39,3	37	38,1	35	30	24	19,9
Učešće mat. Ulag. U HV i potraž. u % ŽO	26,7	18,4	15,6	10,2	10,7	8,9	8	4,3	3,8	3,1	2,6

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Odnos potraž. za prem. I ugovorene prem. u % NŽO	23,8	13,4	13,2	13,7	10,6	11,3	11,9	14,2	10,3	9,4	8,9
Odnos potraž. za prem. I ugovorene prem. u % ŽO	16,6	17,3	19,6	13,5	12,7	11,7	11,3	3,9	3,6	3	2,9

Анализом података из табеле можемо закључити да смо у протеклом период имали позитиван тренд датих показатеља.

Покривеност техничких резерви прописаним облицима aktive

У циљу обезбеђења заштите интереса осигураника и трећих оштећених лица, односно благовремене исплате штета, није довољно само формирање адекватног нивоа техничких резерви, већ и њихово улагање на начин који обезбеђује измирење преузетих обавеза у целини и у року како садашњем, тако и у будућем периоду. Да би било способно да одговори својим обавезама, друштво је дужно да средства пласира на начин да води рачуна о профилу ризика и лимитима толеранције ризика (квалитативним и квантитативним), применом својих стратегија и политика за управљање ризицима пласмана средстава.

У табели 10 дати су показатељи покривености техничких резерви прописаним облицима aktive на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 10 – Показатељи покривености техничких резерви прописаним облицима aktive на дан 31.12.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pokr. Tehn. Rez. u % NŽO	87,1	100,1	96,5	90,4	94,2	100,3	99,3	100,2	100,6	101,4
Pokr. Tehn. Rez. u % ŽO	74,2	95	92	100,3	100,9	101,7	101,5	100,9	100,3	100,3

Анализом података долазимо до закључка да су бољу покривеност техничких резерви имала друштва која се претежно баве животним осигурањем.

У табели 11 дата је структура покривености техничких резерви прописаним облицима aktive укупно за неживотна осигурања на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 11 – Структура покривености техничких резерви прописаним облицима активе укупно за неживотна осигурања на дан 31.12.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ulaganje u држ. HV u %	na	14	10	10	16	24	29	35,6	38,9	48,2	69,5
Depon. Kod banaka u gotovini u %	13	28	27	50	48	46	41	34,9	34,2	29,3	11,3
Invest. Nekretn. u %	30	17	20	7	8	6	10	11,4	11,7	9,3	7,5
Potraž. za nedosp. premije u %	na	na	na	12	10	9	3	7,1	6,3	5,8	4,6

Анализом података можемо закључити да су друштва у претходном периоду повећавала улагања у државне хартије од вредности, а смањена су депоновања код банака, готовина, инвестирање у акције на тржишту и потраживања за не доспеле премије.

У табели 12 дата је структура покривености техничких резерви прописаним облицима активе укупно за животна осигурања на дан 31.12. од 2005. до 2015. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2015)

Табела 12 – Структура покривености техничких резерви прописаним облицима активе укупно за животна осигурања на дан 31.12.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ulaganje u држ. HV u %	33	57	69	71	72	59	82	85,7	88,5	91,5	93,2
Depon. Kod banaka u gotovini u %	na	16	12	19	20	30	12	7,8	5,2	5,9	4,5

Иста је ситуација и код друштава која се претежно баве пословима животних осигурања, повећано је улагање у државне хартије од вредности, а смањено депоновање код банака.

Профитабилност

Као главни показатељ профитабилности узима се меродавни технички резултат у самопридржају (однос меродавних штета у самопридржају и меродавне техничке премије у самопридржају), који је уједно и индикатор политике цена и адекватности, односно до вољности премија за измирење обавеза по основу уговора о осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање. Овај показатељ показује до вољност премије у самопридржају за измирење штета у самопридржају друштва.

У табели 13 дати су показатељи профитабилности 31.12. од 2005. до 2014. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2014)

Табела 13 – Показатељи профитабилности на дан 31.12.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Merod. tehn. rez. u samopr. u %	77	77,6	84,2	78,1	76,7	73,6	67,9	71,4	70,4	63,3
Odnos neto rez. I uk. Aktive (ROA) u % NŽO	0,9	4,3	3	3	0,74	1,62	0,76	0,76	-0,05	-0,6
Odnos neto rez. I uk. Aktive (ROA) u % NŽO	na	-7,9	na	-0,44	0,28	0,89	,0,58	-0,34	0,03	2,13
Uk. net. rez. i prinos na uk. aktivu za sva dr. u Srbiji u %	na	2,4	na	2,3	0,64	1,44	0,42	0,59	-0,04	-0,07

Према подацима из 2004. године технички резултат износио 65,0% што треба узети са резервом, обзиром на недовољну поузданост података, превасходно у смислу подваљивања обавеза према осигураницима, што је уочено при вршењу контрола друштва. Из претходне табеле видимо да је овај параметар има позитиван тренд у претходном периоду и да је углавном био задовољавајући.

Однос нето резултата и укупне активе код осигуравајућих друштава која се претежно баве неживотним осигурањем први пут је у 2014. години имао негативан резултат, -0,6%. Наведено погоршање је последица негативног нето резултата.

У осигуравајућим друштвима која се претежно баве пословима животног осигурања у 2006. години забележен је негативан нето резултат од -7,88%. Овакав резултат условљен је почетком експанзије уговарања животних осигурања (број уговорених осигурања повећан за 56% у односу на 2004. годину, а укупна премија животних осигурања забележила стопу раста од 140%) коју у првим годинама карактеришу високи трошкови спровођења осигурања, али и веће издвајање у техничке резерве. На крају 2014. године овај параметар поново добија позитиван предзнак и износи 2,13%.

Посматрано укупно за сва осигуравајућа друштва у Србији која се баве пословима осигурања остварени нето резултат и принос на укупну активу први пут у 2013. години има негативан резултат и износи -0,07%.

Ликвидност

Да би осигуравајуће друштво било у стању да одговори обавезама оно мора водити рачуна како о усклађености средстава и обавеза по рочности, тако и о одрживости и квалитету својих средстава. Обзиром да су висина и тренутак настанка појединачних штета неизвесни, друштво мора пажљиво да планира структуру својих средстава пре свега за измирење обавеза по штетама, а онда и осталих обавеза.

У табели 14 дати су показатељи ликвидности на дан 31.12. од 2005. до 2013. год. (НБС, Годишњи извештај 2005, ..., 2013)

Табела 14 – Показатељи ликвидности на дан 31.12.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pokaz. uskl. kratk. sr. i krat. obav. u % NŽO	86,3	96	96,9	103,2	105,3	110,3	105,2	103,4	91,8
Pokaz. uskl. kratk. sr. i krat. obav. u % ŽO	206,8	212	276,5	197,5	216,8	316,8	179,8	343,9	

Кретање овог показатеља указује на довољност ликвидних средстава за измирење краткорочних обавеза у осигуравајућим друштвима која се претежно баве пословима животних осигурања, и недовољност у осигуравајућим друштвима која се претежно баве пословима неживотних осигурања. Смањење износа краткорочних средстава умањених за залихе условљено је, пре свега, повећаним пласманима осигуравајућих друштава у хартије од вредности издате од стране државе.

Закључак

На основу изложених података можемо закључити да се број учесника на тржишту осигурања у Србији за период од 2005. до 2015. године повећава из године у годину. Број осигуравајућих друштава повећан је са 19 на 24, што представља повећање за 26%. Овде је карактеристично да расте број осигуравајућих друштава у страном власништву капитала. Као добар показатељ имамо да се повећава број банака које обављају послове заступања у осигурању, што ће сигурно утицати на квалитет услуга у пословима осигурања. Број правних лица повећан је са 40 на 95, ште представља раст од 138%. Број предузетника повећан је са 35 на 113, што представља раст од 223%. Број посредника и заступника повећан је са 2.578 на 15.545, што представља раст од 503%.

Из упоредних показатеља за претходни период, могу се издвојити следеће промене:

- Евидентан пораст билансних сума сектора осигурања;
- Смањење учешћа капитала;
- Повећање техничких резерви и њихова потпуна покривеност како у животном, тако и у неживотним осигурањима;
- Повећање учешћа пласмана у хартије од вредности и инструменте тржишта новца које издаје држава;
- Раст укупне премије осигурања;
- Раст учешћа животних осигурања у укупној премији осигурања;

Кључне области којима би друштва требало да се баве у наредном периоду: корпоративно управљање, које, између осталог, подразумева адекватно успостављен систем интерних контрола, унапређење управљања ризицима, унапређење техника вредновања улагања, јачање транспарентности, јачање добре праксе пословања и фер односа према клијентима и едукација потенцијалних осигураника. На тај начин ће допринети јачању поверења осигураника и стварању услова за развој овог сегмента финансијског система.

Посебно треба истаћи важност едукација и припрема за имплементацију новог методолошког оквира за управљање ризицима, *Solvency II*. Адекватно управљање ризицима од кључног је значаја за успешност пословања осигураваача. Управо то је и суштина директиве *Solvency II*, према којој се од осигураваача захтева сагледавање и квантификовање свих врста ризика којима су изложени у свом пословању, као и ефикасније управљање овим ризицима. Она уводи софистицираније захтеве солвентности ради обезбеђења довољног капитала за ризике којима су друштва за осигурање изложена. Примена захтева директиве, према нацрту новог Закона о осигурању, планирана је по уласку Србије у Европску унију.

У сегменту неживотних осигурања истичемо важност доследног поштовања прописа из области обавезног осигурања у саобраћају, нарочито у погледу ажурности у исплати штета, трошкова спровођења осигурања и примени бонус– малус система, који су позитивно утицали на тржиште осигурања.

Поред свих негативних ефеката рецесије који су погодили сектор осигурања (лимити у изношењу нових средстава, велики оснивачки улози у односу на Европску Унију, ниска култура осигурања и неповерење грађана у институцију осигурања, лош кредитни рејтинг Србије) у наредном периоду можемо очекивати улазак светских лидера на домаће тржиште: Allianz, VHV Group, Eureko, KBC, AXA. Они показују велико интересовање за почетак пословања у Србији и од њих се очекује да у перспективи преузму позицију лидера на финансијском тржишту, допринесу развоју целокупног домаћег финансијског система и интензивирају конкуренцију на тржишту осигурања.

Литература

- [1] Сектор осигурања, (2005), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [2] Сектор осигурања, (2006), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [3] Сектор осигурања, (2007), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [4] Сектор осигурања, (2008), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [5] Сектор осигурања, (2009), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [6] Сектор осигурања, (2010), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [7] Сектор осигурања, (2011), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [8] Сектор осигурања, (2012), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [9] Сектор осигурања, (2013), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [10] Сектор осигурања, (2014), Годишњи извештај, Београд: НБС
- [11] Сектор осигурања, (2015), Годишњи извештај, Београд: НБС